

Notitie

Onderwerp: Gebiedsproces Oudewater-Noord – Thema Energie

Datum: 30 maart 2023

1. Inleiding

In 2020 is een gebiedsverkenning gedaan in Oudewater-Noord waarbij alle agrarisch ondernemers zijn gesproken in keukentafelgesprekken. Het betreft de polders Ruige Weide/Hogebrug, Papekop/Diemberbroek en Groot- en Klein-Hekendorp. Uit deze gebiedsverkenning is naar voren gekomen dat bodemdaling, energietransitie en bereikbaarheid thema's zijn die relevant zijn voor boeren.

Op basis van de resultaten van deze gebiedsverkenning heeft de Gebiedscommissie Utrecht-West het besluit genomen om de gebiedsverkenning voort te zetten in een gebiedsproces; met focus op de genoemde thema's. Eerste prioriteit is gegeven aan bodemdaling, maar ook voor de thema's energietransitie en bereikbaarheid is vanuit het belang van integraliteit aandacht gegeven.

Gemeente Oudewater heeft een duurzame opgave. Ze heeft i.h.k.v. de RES 1.0 een bod gedaan voor zon op land en daaruit volgend een afwegingskader voor grootschalige duurzame energie opgesteld. Om geen paralleltraject op te zetten voor energie (met name zon op land en zon op dak) heeft gemeente Oudewater gevraagd om in het gebiedsproces zon op land en zon op dak te betrekken in het gebiedsproces (brief gemeente Oudewater d.d. 23 december 2021 met nummer D/21/046910).

In voorliggende notitie worden de resultaten beschreven en aanbevelingen gedaan op vlak van energie uit het gebiedsproces. Hierbij wordt opgemerkt dat het een beschrijving van de huidige stand van zaken betreft, waarbij de huidige ontwikkelingen in het landelijk gebied grote invloed uitoefenen op keuzes en afwegingen die met name boeren maken. Vanwege de dynamiek die daarmee gepaard gaat, willen we benadrukken dat in vervolgstappen verbinding met het gebiedsproces behouden moet worden.

2. Werkwijze gebiedsproces

De werkwijze van het programmabureau Utrecht-West in gebiedsprocessen kenmerkt zich door van onderop te werken aan vertrouwen en samenwerking tussen de boeren, bewoners en stakeholders in het gebied en dit te koppelen aan top-down doelen. Daarbij wordt integraal gewerkt, onderwerpen worden in samenhang beschouwd. Doel is om gezamenlijk te komen tot een plan voor het gebied, op een manier die aansluit bij het gebied.

Met betrekking tot energie zijn de volgende stappen in de werkwijze relevant:

- Het gebiedsproces is begonnen met het formeren van een kernteam met drie boeren en twee leden van programmabureau UW. Gezamenlijk hebben zij op de verschillende thema's bijeenkomsten georganiseerd en keukentafelgesprekken gevoerd.

- Voor energie is op 5 juli 2022 een informatiebijeenkomst georganiseerd als introductie op het thema. Doelgroep zijn alle inwoners van Oudewater (boeren en inwoners van de lintbebouwing en de kernen). Doel was kennisdeling en oproep om mee te denken op dit thema.
- Het kernteam en enkele inwoners hebben deelgenomen aan sessies georganiseerd door het consortium van het Landschap van Verlangen
- Keukentafelgesprekken met boeren (peilen interesse in (uitbreiding) zon op dak en (on)mogelijkheden van zon op land)
- Sessie met expert Energie Samen over hoe proces omtrent ontwikkeling zonneveld kan verlopen met betrokkenheid van de omgeving
- Dialoog georganiseerd tussen boeren en inwoners, gericht op samenwerking en verankering daarvan in een organisatie zoals een gebiedscoöperatie. Gesprekken over gebiedscoöperatie zijn naast programmabureau Utrecht-West begeleid door expert van De Coöperatie-expert.

3. Stakeholders in gebied

In het gebiedsproces zijn de volgende stakeholders bekend:

- Boeren (melkveehouders, geitenhouders, pluimveeouders) met vaak een tweede tak (zorgtak, bed-and-breakfast, lokale verkoop producten)
- Gemeente Oudewater
- Inwoners van het buitengebied
 - o Dorpsbelang Papekop
 - o Comité Duurzaam Oudewater
 - o Energiecoöperatie Energie Oudewater
 - o Dorpsplatform Hekendorp
- Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden
- Staatsbosbeheer
- NMU
- Provincie Utrecht
- Stedin
- Ontwikkelaars zonnevelden

4. Resultaten zon op dak en kleine windmolens

Tijdens het gebiedsproces is in de activiteiten (bijeenkomsten en keukentafelgesprekken) over energie aandacht geweest voor zon op dak en kleine windmolens.

Resultaten:

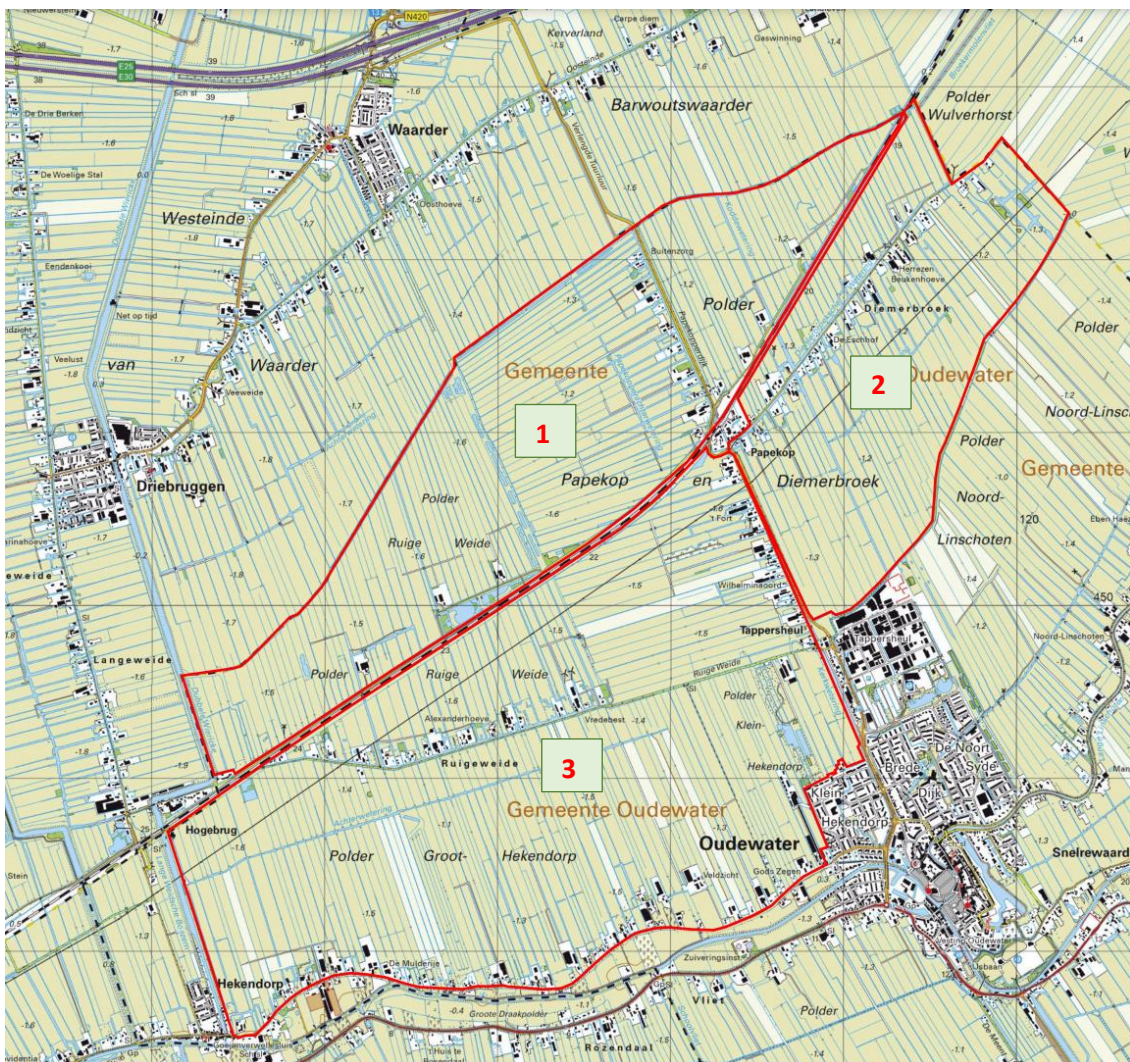
- Veel boeren hebben dak(en) van stal(len) benut voor zonnepanelen om energie op te wekken voor eigen gebruik.
- Veel daken liggen nog niet vol; daar is dus mogelijk nog potentie aanwezig om uit te breiden
- De boeren geven aan dat uitbreiding van zon op dak momenteel lastig is in verband met netcapaciteit. Aansluiting op het stroomnet en terugleveren van stroom wordt niet toegestaan door Stedin.
- Aantal boeren (<5 op totaal van 34 boeren) wil geen zonnepanelen
- In eerste instantie is er weinig interesse bij boeren om samen op te trekken met andere boeren als het gaat over bijvoorbeeld collectief inkopen van zonnepanelen.
- Interesse in kleine windmolens bij aantal boeren (<5 van totaal 34 boeren).

- Boeren geven aan op basis van offertes dat de kosten van kleine windmolens per kWh hoger dan zijn zon op dak. Voordeel wordt gezien van windenergie omdat het ook 's nachts en in de winter energie kan produceren.
- Bereidheid om meerwaarde van batterijopslag (buurtniveau) te onderzoeken.
- Op enkele plekken in het gebied Oudewater-Noord valt geregeld de stroom uit.

5. Resultaten zon op land

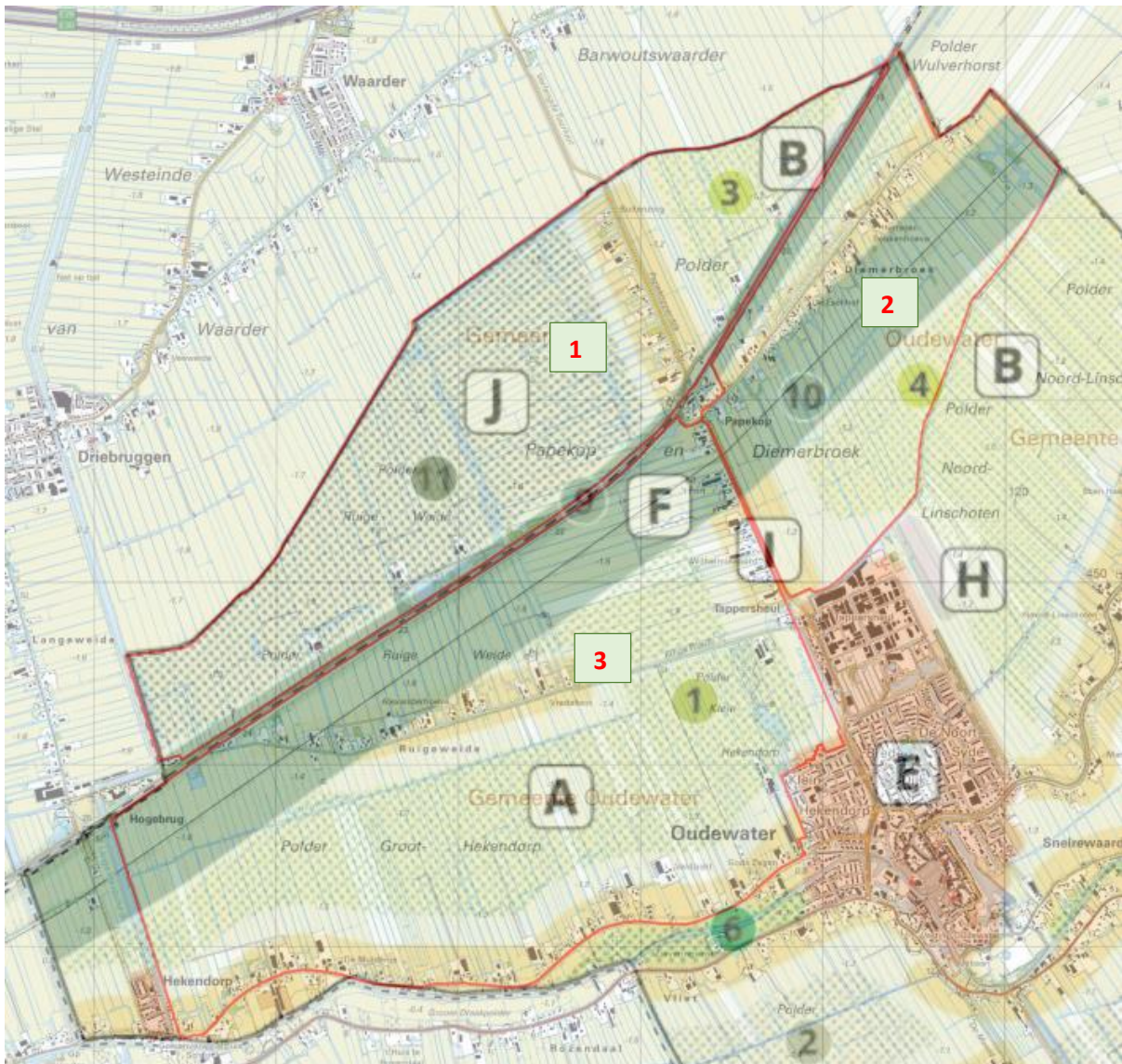
Voor de duiding van de resultaten uit het gebiedsproces op het vlak van zon op land wordt gestart met twee kaartbeelden. Het eerste kaartbeeld (Figuur 1) is een topografische kaart met daarop duiding van 3 deelgebieden. Het betreft de polders ten noorden van de spoorlijn Gouda-Utrecht (deelgebied 1), de polder Diemerbroek ten zuiden van de spoorlijn (deelgebied 2) en de polders ten zuiden van de spoorlijn (deelgebied 3).

Het tweede kaartbeeld (Figuur 2) combineert het kaartbeeld van figuur 1 met de zoekgebieden uit het afwegingskader van gemeente Oudewater.

Figuur 1. Afbakening gebiedsproces Oudewater-Noord

Legenda: 1 = Polders ten noorden van het spoor / 2 = Polder Diemerbroek / 3 = Polders ten zuiden van het spoor

Figuur 2. Kaart waarin polders gebiedsproces zijn gecombineerd met de zoekgebieden uit het Afwegingskader van gemeente Oudewater

Uit Figuur 2 valt af te leiden dat in deelgebied 1 van het gebiedsproces de zoekgebieden B3 en J11 vallen en zoekgebieden A1 en F (=gebied langs spoorlijn en onder hoogspanningsleidingen) in deelgebied 3. In deelgebied 2 valt eveneens zoekgebied F.

In de volgende paragrafen worden de resultaten van het gebiedsproces toegelicht. Daarbij wordt opgemerkt dat de resultaten niet alleen kijken naar positie in het landschap of ten opzichte van een zoekgebied, maar ook naar hoe het aan zou sluiten bij de bedrijfsvoering van de boeren en/of andere opgaven in het gebied.

5.1 Deelgebied 1 / Zoekgebieden B3 en J11

In dit deelgebied zijn 10 actieve boeren aanwezig met grondposities waarvan zij aangeven dat zij de grond nodig hebben voor hun huidige bedrijfsvoering. Aan de westzijde van zoekgebied J11 bevinden zich gronden van Staatsbosbeheer die beheerd worden door boeren uit dit deelgebied.

Door de ligging van de gronden ten noorden van de spoorlijn en ten zuiden van de kaai aan de achterzijde van de percelen (Achterwetering) is het lastig om grond elders te gebruiken voor bedrijfsvoering. Tevens is het goed om te weten dat een aantal bedrijven tijdens de ruilverkaveling in de jaren 90 zijn verhuisd naar dit gedeelte ten noorden van de spoorlijn.

Tevens vindt in een deel van het gebied al een paar jaar een omschakeling naar een biologische bedrijfsvoering plaats, met bijbehorende investeringen. Verplaatsen of ruilen van gronden wordt daarmee lastig. De grondbehoefte zal de komende jaren niet afnemen, door beleidsontwikkelingen zoals afschaffen van derogatie en stikstofdoelstellingen.

Indien de gemeente Oudewater besluit om de zoekgebieden B3 en J11 open te stellen voor initiatieven voor zonnevelden, dan worden de volgende aandachtspunten meegegeven vanuit het gebiedsproces:

- Ontwikkelaars van zonnevelden zijn actief geweest in dit deelgebied om contracten te sluiten met grondeigenaren.
- Er is potentie in dit deelgebied voor zonnevelden. Eventuele realisatie daarvan zal een zorgvuldig proces met de omgeving vereisen omdat met de huidige omstandigheden er grondbehoefte is in dit gebied en de huidige boeren weinig tot geen bewegingsruimte hebben door de ruilverkaveling (jaren 90) en mogelijk extensivering van bedrijfsvoering.
- Het grootste deel van de aanwezige boeren wil hun bedrijfsvoering voortzetten en zal naar verwachting behoefte hebben/krijgen aan meer grond.
- Als onderdeel van het onderzoek 'Landschap van Verlangen' (LVV); zijn de polders in zoekgebied J11 als kansrijk aangemerkt. Aspecten van LVV zouden benut kunnen worden voor inpassing van zonneveld in deze polder, mits daar draagvlak voor is bij de grondeigenaren. NB. Dat draagvlak is er momenteel niet.
- Eén van die aspecten uit LVV is dat een zonneveld uit het zicht tegen de achterkaai gelegd zou kunnen worden; tevens zouden panelen hoger neergezet kunnen worden, zodat boeren grond ook nog kunnen gebruiken.
- In het ontwerp onderzoek kan onderzocht worden of een mogelijke combinatie met bodemdalingremmende maatregelen en versterken van de achterkade tot de mogelijkheden behoort.
- Ontsluiting van een zonneveld zal een aandachtspunt zijn aangezien de meeste wegen beperkt zijn qua toegankelijkheid en bereikbaarheid voor zwaar verkeer.
- Aansluiting van een zonneveld zal naar verwachting richting Gouda of Woerden dienen plaats te vinden, wat kostenverhogend zal zijn in de businesscase. Tegelijkertijd biedt het een mogelijke meekoppelkans om de huidige problemen met uitvallen van elektriciteit te adresseren bij Stedin en mogelijk op te lossen.
- Er bestaat variatie in de onderlinge verhoudingen tussen de boeren, wat daarmee een aandachtspunt is.

5.2 Deelgebied 2 / Zoekgebied F

Dit deelgebied ligt niet in een zoekgebied voor zonnevelden. Grootschalige zonnevelden in zoekgebied F 'Spoorzone en Hoogspanningslijn' kan alleen als de aangrenzende zone (Zone A – Open landschap) reeds wordt opengesteld en in afstemming met ontwikkelingen in zone J.

In deelgebied 2 is het grondbezit versnipperd over een groot aantal grondeigenaren (circa 20), waarvan een deel van buiten de polder komt. Hierdoor is de binding met het gebied beperkt en de bereidheid

om gezamenlijk op te trekken beperkt. Net als in deelgebied 1 hebben de boeren de grond nodig voor hun bedrijfsvoering.

Uit keukentafelgesprekken is gebleken dat er geen animo is onder de grondeigenaren om een zonneveld aan te leggen.

De combinatie van versnipperd grondbezit en geen animo leidt ertoe dat de aanleg van zonnevelden in dit deelgebied niet kansrijk wordt geacht.

5.3 Deelgebied 3 / Zoekgebied A1

Dit deelgebied komt overeen met zoekgebied A1 uit het afwegingskader. In dit deelgebied zijn circa 15 grondeigenaren die veelal aansluitende percelen om hun bedrijf bezitten. Dit deelgebied is een ruime polder met een open karakter. Dat biedt enerzijds mogelijkheden om een zonneveld goed in te passen in het landschap met bijvoorbeeld een energietuin en/of plas/dras en/of uit het zicht te realiseren. Anderzijds wordt het open karakter in deze polder gewaardeerd door bewoners en recreanten. Een zonneveld in dit deelgebied zal dus mogelijk impact hebben op open landschap en open zichtlijnen.

Uit de keukentafelgesprekken is naar voren gekomen dat een aantal boeren grond over hebben doordat ze in recente jaren grond hebben aangekocht. Daarnaast is gebleken dat er onder de boeren interesse is om een zonneveld aan te leggen. Aandachtspunt voor het mogelijk realiseren van een zonneveld in dit deelgebied is de afstemming en samenwerking tussen boeren die interesse hebben, zodat elke boer een gelijkwaardige kans heeft in de realisatie van een zonneveld. Dit sluit aan bij het afwegingskader waarin de gemeente heeft gesteld dat er gestreefd moet worden naar samenwerking in geval van meerdere initiatieven.

Indien de gemeente Oudewater besluit om zoekgebied A1 open te stellen voor initiatieven voor zonnevelden, dan worden de volgende aandachtspunten meegegeven vanuit het gebiedsproces:

- Ontwikkelaars van zonnevelden zijn actief geweest in dit deelgebied om contracten te sluiten met grondeigenaren.
- Een beperkt aantal boeren heeft grond over (= niet nodig voor huidige bedrijfsvoering) en is bereid om een zonneveld aan te leggen.
- In het ontwerp onderzoek dient rekening te worden gehouden met het open karakter met doorgaande zichtlijnen van deze polder.
- In het ontwerp onderzoek kan onderzocht worden of een mogelijke combinatie met uitbreiding/extra/nieuwe recreatieopties tot de mogelijkheden behoort.
- Indien een zonneveld in het midden van de polder (uit het zicht van bebouwing) wordt gerealiseerd is de ontsluiting van een dergelijk zonneveld een aandachtspunt omdat het verder weg zal liggen van de toegangsweg (Hekendorpse Buurt). Tevens kent deze weg een beperking in toegang voor zwaar verkeer.
- Aansluiting van een zonneveld zal naar verwachting richting Gouda dienen plaats te vinden, wat kostenverhogend zal zijn in de businesscase. Tegelijkertijd biedt het een kans om de huidige problemen met uitvallen van elektriciteit op te lossen.
- Door de gemeenteraad is bij het vaststellen van het afwegingskader een motie 'Ontzie polder Hekendorp' aangenomen waarin verzocht wordt om een maximale inspanning te plegen op de zoekgebieden B3 en J11 alvorens zoekgebied A1 open te stellen.
- Hou rekening met weerstand vanuit omwonenden.
- Kansen in combinatie met recreatie

6. Conclusie en algemene aandachtspunten

In alle gevallen zijn uit de inventarisatie algemene aandachtspunten voortgekomen:

- In het deelgebied ten noorden van de spoorlijn is de druk op grond hoog, wat inhoudt dat boeren weinig bewegingsruimte hebben omdat ze recent verkaveld zijn en hun bedrijfsvoering willen voortzetten. Mocht er een zonneveld komen, dan heeft dat consequenties voor de bedrijfsvoering van de agrarisch ondernemers in dit deelgebied.
- In deelgebied 3 is een beperkt aantal boeren aanwezig die grond over heeft (= niet nodig voor huidige bedrijfsvoering) en bereid is om een zonneveld aan te leggen.
- De afstand tot een middenspanningsstation is een aandachtspunt en dient betrokken te worden in het keuzeproces.
- Netcapaciteit is op dit moment limiterend volgens Stedin¹. In overleg met Stedin dient besproken te worden wat de mogelijkheden zijn en op welke termijn.
- Bij de keuze van de locatie van een zonneveld dient een balans gevonden te worden in de afstand van een zonneveld tot bebouwing. Boeren willen vanuit bedrijfstechnisch opzicht een zonneveld zo ver mogelijk van de huiskavel en burgers willen dat een zonneveld zo ver weg ligt dat het uit het zicht is.
- Waar in het gebied een zonneveld gerealiseerd gaat worden, blijf de aansluiting zoeken met wat er al in het gebied gebeurt en het gebiedsproces.
- In het gebiedsproces worden alle thema's die betrekking hebben op het buitengebied betrokken. Die hebben allen een bepaalde impact, maar kennen ook verschillende snelheden. Combineren van opgaven in een integrale aanpak verdient zoveel mogelijk de voorkeur.
- Blijf oog houden voor relatie ruimtelijke kwaliteit en ondernemerschap. Qua beleidsontwikkelingen is het momenteel een onzekere tijd voor veel stakeholders. Kamerbrieven over klimaatadaptatie, bodemdaling, stikstof, UPLG, zullen allemaal hun uitwerking hebben op de inrichting van het landelijk gebied en hebben uiteindelijk ook effect op de gronden. Tegelijkertijd kent iedere opgave een ander tempo in besluitvorming en opstelling van organisaties.
- Blijf met elkaar in gesprek. Het gebiedsproces heeft kunnen bewerkstelligen dat ondanks de onzekerheid de mensen met elkaar in gesprek zijn gebleven. Dit is essentieel om draagvlak te behouden voor keuzes die gemaakt zullen gaan worden.
- Op dit moment wordt een gebiedscoöperatie opgericht met daarin bewoners van Oudewater-Noord (boeren en inwoners; zie afbakening in figuur 1). Dat biedt een goed aanknopingspunt voor gebiedsparticipatie bij de eventuele ontwikkeling van zonnevelden en meer duurzame energie in het gebied.

¹ <https://www.stedin.net/zakelijk/energietransitie/flexibel-energiesysteem/beschikbare-netcapaciteit/congestie-en-congestiemanagement/utrecht>